

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

НОВІТНЯ ДОБА

ВИПУСК 7

Львів 2019

УДК 94(477)“19/20”

Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. 272 с.

У збірнику представлено дослідження з новітньої української та світової історії за період від Першої світової війни і до сьогодення. Наголошено на закономірностях й особливостях розвитку суспільно-політичних і націєтворчих процесів в Україні у контексті історії європейських народів, зокрема становища українського суспільства в умовах тоталітарних режимів. Розкрито особливості українського визвольного руху, воєнної історії, формування державних інституцій, роль культури у становленні громадянського суспільства, вивчення джерел та історичної біографістики.

Contemporary era / [resp. ed. Mykhailo Romaniuk; I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. Lviv, 2019. Issue 7. 272 p.

The collection presents studies on modern Ukrainian and world history from the First World War to the present. Emphasis is placed on the regularities and features of the development of socio-political and nation-building processes in Ukraine in the context of the European nations' history, in particular the position of Ukrainian society under totalitarian regimes. The features of the Ukrainian liberation movement, military history, formation of state institutions, the role of culture in the development of civil society, the study of sources and historical biography are revealed.

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 11 від 17.12.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голембійовська-Тобіаш Анета (Gołębiowska-Tobiasz Aneta), dr (Польща)

Дзєнковський Томаш (Dzieńkowski Tomasz), dr (Польща)

Красівський Орест Якубович, д.і.н., проф. (Україна)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Пасіцька Оксана Ігорівна, к.і.н. (Україна)

Патер Іван Григорович, д.і.н., проф. (Україна)

Руда Оксана Василівна, к.і.н. (Україна)

Сова Андрій Олегович, к.і.н., доц. (Україна)

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

Стасюк Олександра Йосипівна, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Трофимович Лілія Володимирівна, к.і.н., доц. (Україна)

Цецик Ярослав Петрович, к.і.н., доц. (Україна)

ISSN 2409-434X

© Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019

Микола ПОСІВНИЧ

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу новітньої історії
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5555-0753>
e-mail: posiv@yahoo.com*

ОТЕЦЬ СТЕПАН ОНИШКЕВИЧ: ТВОРЕЦЬ І БУДІВНИЧИЙ ЗУНР

Зазначено, що на початку ХХ ст. постать греко-католицького священника Степана Онишкевича (21.12.1861–16.12.1944) яскраво виділялася серед інших відомих особистостей Галичини. На основі спогадів та інших джерел проаналізовано його основні віхи життя й діяльності. Зокрема, окреслено роботу послом австро-угорського парламенту, громадсько-політичну діяльність у Рудківському повіті під час творення і будівництва Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), працю членом Центрального комітету Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) та її місцевим очільником.

Окремою сторінкою життя виділено його економічно-підприємницьку діяльність зі створення різного роду кооперативів (молочарного, позичкового, кошикарського), громадських і молодіжних організації («Рідної школи», товариства «Січ», пожежної команди тощо), театральних гуртків, постійний юридичний захист і допомогу українським селянам у судах, пропагування об'єднання селянських господарств.

Зазначено, що завдяки активній просвітницькій і господарській діяльності, національному вихованню о. Степана Онишкевича після закінчення сільської школи молодь продовжувала навчання в гімназіях та ремісничих школах, різних університетах, а села, де служив отець, ставали одними з найбільших громадсько-культурних осередків Галичини. Констатовано, що восьмеро його дітей стали активними членами українського визвольного руху та громадсько-політичними діячами, науковцями в еміграції, а сам о. Онишкевич через таку діяльність постійно зазнавав переслідувань і репресії від окупаційних влад.

Ключові слова: душпастирська і політична діяльність, Західноукраїнська Народна Республіка, громадські організації, кооперативний рух.

У сучасних умовах розбудови української державності та формування основ громадянського суспільства об'єктивне висвітлення і неупереджене осмислення минулого відіграють особливу роль. Вивчення ідейно-теоретичних засад й історичного досвіду українського визвольного руху ХХ ст. – необхідна умова віднайдення шляхів успішного розвитку країни.

Громадсько-культурна діяльність, робота депутатом австро-угорського парламенту С. Онишкевича заслуговують на особливу увагу дослідників. Адже разом із

Михайлом Грушевським, Іваном Франком, Володимиром Охримовичем та іншими він заснував Націонал-демократичну партію і був одним з її чільних діячів. У період становлення Західноукраїнської Народної Республіки Степан Онишкевич – посол Української Національної Ради (УНРади), яка працювала й проводила свої сесії у Станіславові. Однак його особа й надалі залишається маловідомою та недослідженою в українській історіографії. Дослідники лише частково згадують про нього в контексті суспільно-політичних подій того часу¹.

Попри велику кількість праць, присвячених ЗУНР, у вітчизняній історіографії недостатньо фахових біографічних досліджень, адже більшість учених зосереджують увагу на політичних і військових аспектах. Перебуваючи у складі УНРади (тимчасового парламенту), С. Онишкевич активно долучився до закладання економічно-аграрних і правових підвалин новоствореної держави – ЗУНР. Саме висвітленню громадсько-політичної діяльності у Рудківському повіті, державотворчих аспектів під час творення й будівництва незалежної держави присвячено це дослідження. Мета – розкрити особливості характеру та діяльності, зокрема громадсько-політичної, о. Степана Онишкевича. Методологічна основа – комплексний підхід до аналізу вказаної проблематики.

Степан (Стефан) Онишкевич народився 21 грудня 1861 р. у м. Угнів (тепер – Сокальського р-ну Львівської обл.) у міщанській родині Івана Онишкевича і Мокрини Косоноги. Навчався у народній школі рідного міста та Львівській академічній гімназії. Проходив строкову військову службу у Відні. Там налагодив контакти зі студентським товариством «Січ» і заприятелював із Ярославом Окуневським й Іваном Косом. Після служби в армії вступив до Львівської духовної семінарії. Активно долучився до праці в товаристві «Дружній лихвар», яке з 1882 р. змінило назву на «Академічне братство». Одружився зі Софією Фолис, згодом у них народилося 12 дітей, з яких вижило 8. Після висвячення в 1887 р. деякий час був парафіяльним сотрудником у таких селах: Літиня (1887–1888, Дрогобицький повіт), Яструбичі (1888–1892, Сокальський повіт), Ременів (1892–1894, Львівський повіт). За спогадами ременівських парафіян о. Онишкевич застав парафію в занепаді, був щирим патріотом і викорінював у селі аморальність, його боялися і за це не дуже любили².

У 1894 р. С. Онишкевича переводять на парафію в с. Хишевичі Рудківського повіту (тепер – Городоцький р-н). Молодий священник одразу активно входить у його громадське життя. У м. Комарно його обрано головою Рудківської головної ради. Рудківський повіт довгі роки був під тотальним впливом москофільства. С. Онишкевич показав себе безкомпромісним борцем із цією політичною течією за

¹ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 86; Адамович С. Стосунки наддніпрянської політичної еміграції з Головною Українською Радою: спроба консолідації українського національного руху (1914–1915 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Івано-Франківськ, 2002 Вип. IV. С. 66–67; Павлишин О. Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918–1919 років. URL: <http://www.history.ivfr.net/article.php?id=965>

² Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939). Львів: Каменярь, 1995. С. 790; Лев В. О. Степан Онишкевич. *Угнів та Угнівщина: Історико-мемуарний збірник*. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1960. Т. 16. С. 422; Лист Любомира Онишкевича (США) до М. Посівнича від 17.08.2009 р. Приватний архів Миколи Посівнича у Львові.

національне усвідомлення і впливи на українське населення повіту. Свою роботу почав з організування селян та створення потужної економічної бази. Для ведення активної громадсько-політичної роботи отець залучає і згодом постійно навчає місцевих селян: Івана Савицького, Олексу Щупака, Михайла Цяпка, Івана Турчина, Теодора Цигилика, Василя і Семена Лопадчаків із Хишевич, Степана Ярка з Коровужа, Юрія Пастерника з Конюшок Семенівських, які й стали його опорою в національно-патріотичній діяльності. Він годинами, до пізньої ночі, переважно взимку, навчав їх у себе вдома основам загальної освіти та ведення громадської роботи. Створивши навколо себе потужну і свідому групу селян, С. Онишкевичу вдалося досягнути не-ймовірного успіху: його учні ставали у проводі громадських організацій та кооператив, а найголовніше – почали навчати інших й залучати до громадських робіт. У селі часто відбувалися різні збори, засідання, читання, постановки вистав, колядування на «Рідну школу» тощо. Завдяки ініціативі й організаторським здібностям отця створено: споживчий кооператив «Нива», театральний гурток, кружок «Рідної школи», товариство «Січ», пожежну команду тощо³.

У виборах до Державної Ради 1897 р. С. Онишкевич активно підтримував та агітував за кандидатуру Івана Франка в Рудківському повіті на депутата в боротьбі з польським графом Михайлом Тишкевичем. Зокрема, під час агітаційного виступу в м. Комарні отець зумів унеможливити арешт І. Франка жандармами, забравши його до себе в гості у с. Хишевичі. Отець Онишкевич на таких зборах і вічах здобув репутацію найкращого промовця повіту⁴.

Отець провадив не тільки просвітницьку діяльність (спершу ходив ранком по хатах збирати молодь до церкви й опісля Служби Божої навчав релігії і виховував у національному дусі), зразково вів господарство на 100 моргах землі. Він постійно ходив до селян і навчав, як вести господарку, згідно з новими досягненнями науки, на прикладі власного. Також навчав і примушував місцевих селян дотримуватися особистої гігієни, господинь – як варити різні страви, щоб ті були поживні та корисні, садити і доглядати городину, а потім – як її правильно зберігати. Коли в когось на подвір'ї чи в хаті був безлад і він бачив, що до нього йде пан-сгомосць, то господині замикали все на ключ та втікали, щоб не бути зганьбленою на всю округу.

У 1894–1895 рр. заходами отця (як секретаря) та Івана Савицького (як голови), Олекси Турчина, Стаха Мамчака побудовано дерев'яну читальню «Просвіти», а в 1899 р. – великий цегляний дім. Тут перебувала заснована й очолювана о. Онишкевичем позичково-ощадна «каса Стефчика». У ній позичали гроші селяни з цілої округи. Також у 1894 р. він заснував і очолив молочарню, яка збирала продукцію з цілого району. Вироблене масло щотижня відправляли у Стрий. У 1904–1905 рр. С. Онишкевич заснував кошикарську школу, дещо згодом – кооператив та заохочував селян вирощувати лозину. За його сприяння куплено дві машини, котрі дали змогу виготовляти і плести не тільки кошики, а й ліжка, куфри, крісла, колиски тощо. Для збуту продукції отець знайшов місця у Відні, що давало небачені досі прибутки для села і робітників⁵.

³ Комарно-Рудки та околиця. Збірник історично-мемуарних, географічних та побутових матеріалів / гол. ред. В. Лев. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987. С. 75, 622. (Український архів. Т. 43).

⁴ Там само. С. 68, 426.

⁵ Пастух І. Спогад про село Хишевичі. *Комарно-Рудки та околиця...* С. 622.

Степан Онишкевич був одним із засновників та чільних діячів Національно-демократичної партії. У травні 1907 р., за рекомендацією І. Франка, бере участь у виборах до Державної Ради від Комарна й округи, де його обрано депутатом. На агітаційних виступах і дискусіях отець говорив дуже переконливо й різко, немов би диктував усім іншим свої думки-плани. Йому вдалося здійснити неможливе до цього часу – домовитися з місцевими священниками-москофілами про підтримку його кандидатури проти поляка графа Скарбка (ім'я не встановлено). На виборах у лютому 1908 р. до Галицького сейму через фальсифікацію поляками підрахунку голосів він не став депутатом⁶.

У 1909 р. о. Онишкевич – один із чільних керівників у Львові та засновників у Рудківському повіті товариства «Сільський господар». Зусиллями його й д-ра Григорія Величка, які об'їхали майже всю Галичину, ініційовано створення 71 філії «Сільського господаря» у 39 повітах. Був прихильником комасації (об'єднання) селянських земельних наділів. На цю тему в 1905 р. у Львові видав брошуру «Про комасацію ґрунтів» накладом «Просвіти» й активно співпрацював із цієї проблематики з о. Титом Войнаровським. У 1910–1911 рр. о. Онишкевич став ініціатором заснування в Хишевичах кооперативи для видобування і продажу торфу, яка почала давати великі прибутки. Крім цього, для села це був вихід зі скрутного становища, бо громада не мала власного лісу й купувала дрова для опалення. Для збільшення обсягів видобутку закупив дві машини для копання і пресування торфу, що дало змогу максимально збільшити прибутки. Був активним членом кредитної кооперативи «Народний дім» у Рудках. У 1910–1912 рр. намагався створити в рудківському повіті спілку з продажу і збуту худоби, але через протидію євреїв-скупників цю ідею не вдалося реалізувати. У Львові майже 40 років був членом ради страхових компаній «Дністер», «Карпатія», видавничої спілки газети «Діло»⁷.

Завдяки такій активній просвітницькій і господарській діяльності місцевого священника було збудовано велику муровану церкву та школу. Він заохочував селян після закінчення сільської школи віддавати дітей до гімназій і ремісничих шкіл, а згодом – університетів. Про активну національно-просвітницьку діяльність С. Онишкевича свідчить той факт, що з Хишевич прийнято п'ять добровольців (найвідоміший із них Іван Цяпка) до лав Українських січових стрільців (УСС), а село було одним із найбільших культурних осередків повіту⁸.

На позачергових виборах 19 червня 1911 р. у 53-му окрузі (Комарно–Рудки–Самбір–Судова Вишня) до австро-угорського парламенту переконливу перемогу здобув о. Онишкевич. Як депутат, він відзначався надзвичайною працьовитістю та енергією, умів полагоджувати проблемні питання, був добрим радником у критичних ситуаціях⁹. У спогадах д-р Олександр Марітчак зазначав, що «сама поява о. С. Онишкевича

⁶ Комарно–Рудки та околиця... С. 76; Голинський П. Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р.

Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Вінніпег: Видав хорунжий УССД. Микитюк, 1976. Т. 5. Над Сяном: матеріали до історії Укр. Галиц. Армії: у 50-річчя її участі у Визвол. Змаганнях. С. 44.

⁷ Лев В. О. Степан Онишкевич... С. 423; Комарно–Рудки та околиця... С. 238–240, 426, 379–381, 617; Левицький К. Українські політики. Сильветки наших давніх послів і політичних діячів. Львів, 1936. Ч. 2. С. 76.

⁸ Комарно–Рудки та околиця... С. 623.

⁹ Там само. С. 80, 427.

чи в місті Рудки, чи на зборах українських громадських організацій, викликувала пошану для його особи і щиру відданість його поглядів. Енергійний, майже високого росту, з доброзичливим виразом лица, з короткою вмілою аргументацією на зборах, отець Степан Онишкевич мав очевидну сугестивну силу, яка примушувала не тільки наших повітових діячів, але також поляків до повної пошани до його особи і поглядів»¹⁰.

Під час виборів до Галицького сейму 30 червня 1913 р. Степана Онишкевича обрано головою виборчої комісії Рудківського повіту. На них переміг його соратник Гриць Тершаківець. У 1913 р. о. Онишкевича перевели на парафію до с. Купновичі Рудківського повіту (тепер – Самбірського р-ну). У 1914 р. за доносом його заарештували угорські військові як таємного прихильника русофільства¹¹.

За дорученням Української парламентської репрезентації (УПР), Є. Петрушевич, С. Голубович і С. Онишкевич увійшли до комісії, яка проаналізувала діяльність Союзу визволення України (СВУ) за 1914 р. і зробила висновок, що він відданий національній справі й тому немає підстав переносити його діяльність в інші країни. У 1915 р. С. Онишкевич став членом Загальної Української Ради (ЗУР) у Відні. Своім основним завданням ЗУР проголосила боротьбу за відновлення державності на українських землях, що входили до Російської імперії, та запровадження національно-територіальної автономії у складі Австро-Угорщини¹².

У березні 1918 р. о. Онишкевич увійшов до комітету з 14 осіб (В. і Л. Бачинські, І. Голубович, Є. та К. Левицькі, Т. Окуневський, С. Федак, Л. Цегельський, С. Смаль-Стоцький та ін.) – засновників Українського банку¹³.

Отець продемонстрував увесь свій організаторський хист, досвід і невтомну працю в утвердженні української державності в Рудківському повіті. У спогадах адвокат Олександр Марітчак писав: «До міста і Народного Дому приїжджало в тиждні багато селян і священиків з довколишніх сіл і наша організаційна справа ішла скорим темпом. Цілу організацію повіту твердо тримав у своїх руках посол о. Степан Онишкевич, який тішився великим авторитетом, пошаною і симпатією між своїми, а повагою у чужих»¹⁴.

19 жовтня 1918 р. він брав участь у нарадах Української Національної Ради та Центрального військового комітету, які доручили йому перебрати владу в Рудківському повіті. Він уклав план наступу на Рудки, де мешкало понад 1 500 поляків та 1 800 євреїв, трьома групами. Так основний удар мав бути 1 листопада із «зеленої дороги» під керівництвом о. Онишкевича та десятника УСС Петра Томашівського. Однак лише на 2 листопада вдалося організувати наступ, перед тим відбивши атаки поляків на довколишні села. Зі с. Бенькова Вишня (тепер – Вишня) наступ на Рудки організував чотар австрійської армії Теодор Швець, підстаршина австрійської армії Юрко Пастернак організував із Конношок, Новосілок, Загір'я, Хлопчиць та інших сіл

¹⁰ Марітчак О. Перший листопад 1918 р в Рудках. *Свобода* (Джерзі-Сіті). 1957. 5 листопада. Ч. 213. С. 3.

¹¹ Комарно–Рудки та околиця... С. 83.

¹² Адамівич С. Стосунки надніпрянської політичної еміграції з Головною Українською Радою... С. 66–67.

¹³ Павлишин О. Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918–1919 років. URL: <http://www.history.ivfr.net/article.php?id=965>

¹⁴ Марітчак О. Перший листопад 1918 р в Рудках. С. 3.

300 селян і хорунжий УСС Пачеха (ім'я не встановлено) наступав із Гошан (тепер – Градівка) зі селянами із навколишніх сіл. Основна група на чолі з С. Онишкевичем та селянами з Купнович, Розділович (тепер – Роздільне), Шептич, Воцанців, Михайлович й інших зупинилися за 3 км від Рудок. Полякам повідомили «татарськими вістками», що 6-тисячний відділ С. Онишкевича готовий штурмувати місто і чекає їх негайної капітуляції. Насправді він нараховував понад 200 селян, 5 усусів, 20 колишніх воєнків австрійської армії. Польська Народна Рада звернулася до отця-декана Айталя Ковальського, отця-совітника Семена Кульчицького (Воцанці), д-ра Олександра Марітчака і директора «Народного дому» Івана Роздольського про проведення переговорів. Для полагодження всіх справ вислано українців-делегатів Петра Голинського й Михайла Фецина. В імпровізованому таборі о. Онишкевич проводив виховну бесіду з українським ополченням, яке закликав поводитися гідно, не мститися полякам і всі справи залишити для упорядкування новій владі. Делегатам від польської сторони заявив: «Ідіть назад і скажіть, що від нині всю владу в Східній Галичині перебрала Українська Держава! Поляки мають скласти зброю. Якщо того не зроблять, будуть відповідати за наслідки. Нехай вийдуть представники поляків і українців до Вістович, де стоїть жидівська корчма, а я їм від імени Української держави подиктую умови»¹⁵.

Поляки вислали своїх чотирьох представників: ксьондза-декана Міхала Войтаса (Michał Woitas), коменданта поліції капітана Генрика Каліновського (Henryk Kalinowski), бургомистра Адольфа Бенецкого (Adolf Benetski) та Йосифа Лясоти (Josef Lasota). З української сторони капітуляцію приймали: посол о. Степан Онишкевич, отець-декан Айталь Ковальський, отець-совітник Семен Кульчицький, д-р Олександр Марітчак, радник Йосиф Кульчицький, поручник Т. Швець та о. Юрій Кміть. У протоколі від 2 листопада зазначено: «Польська сторона складає освідчення, що віддає до диспозиції репрезентації українського населення оружжя і амуніцію своєї міліції, призначеної для міста Рудки, яке то освідчення українська сторона приймає. Віддання оружжя і амуніції має наступити сьогодні»¹⁶. С. Онишкевич на чолі свого війська та делегатів відправився до Рудок, де перед домом міської управи урочисто комендант польської поліції Г. Каліновський склав 27 крісів, а тимчасово керувати містом призначив Т. Швеця, Филімона Цигилика й Олексу Щупака. У місті гучно пролунав український національний гімн і замайоріли прапори. Завдяки дипломатичним навикам отця-воєначальника Рудківського повіту було досягнуто з польською громадою домовленості про виконання розпоряджень нової влади та справної сплати податків. Отець С. Онишкевич від ЗУНР іменував повітовим старостою О. Марітчака, начальником повітового суду – Й. Кульчицького. Він активно допомагав у формуванні з добровольців повіту частин Української Галицької армії (УГА), які увійшли у 8-му Самбірську бригаду спільно зі сином Романом, який служив хорунжим і брав активну участь у боях за м. Городок. Інший його син Іван в ранзі поручника служив у кінному загоні отамана Долуда (ім'я не встановлено) і брав активну участь у боях за Львів та Янів. Третій син Володимир, маючи 17 років, також пішов добровольцем в УГА. У січні 1919 р. на вічі в Рудках його разом з Олександром Марітчаком і Гринем Тершаківцем

¹⁵ Марітчак О. Перший листопад 1918 р в Рудках. С. 3; Голинський П. Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р. С. 46–47; Комарно–Рудки та околиця... С. 98, 112–113; Голинський В. Рудки. Дрогобич: Коло, 2011. С. 47–49.

¹⁶ Голинський П. Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р. С. 47–48.

обрано делегатами повіту на з'їзд УНРади в Станіславові, де він активно працював у земельній комісії¹⁷.

За участь в утворенні й розбудові ЗУНР о. Онишкевича польська окупаційна влада арештувала в червні 1919 р. і відправила в тюрму м. Перемишля. На початку липня його та ще 120 інтернованих українців, мов оселедців у бочці, відправили товарними вагонами в Берестейський (Брестський) табір смерті, де вже перебував його син поручник Іван Онишкевич як військовополонений. Він, як і інші товариші, будували собі бараки, щоб не спати на голій землі. Внаслідок вибуху на артилерійському складі отця було поранено. У таборі С. Онишкевич допомагав усім, вирішував різні суперечки та ставав оборонцем прав ув'язнених перед польською військовою адміністрацією, за що здобув великий авторитет. У середині серпня 1919 р. 800 в'язнів із Бреста впродовж 4-х днів доправлено в табір Домб'є біля Кракова, при цьому жодного разу не зупиняючись та не даючи їсти і пити. Як наслідок – багато померло, а 160 доправили в лікарню. У домб'єнському таборі отець знову став на чолі в'язнів бараку й мужньо, наражаючи своє життя на небезпеку, відстоював честь і гідність людей від знущань табірної адміністрації. На передодні Різдва 1920 р. о. Онишкевича звільнили¹⁸.

21 травня 1923 р. о. С. Онишкевича обрано до складу Тіснішого народного комітету, який обрав Народний з'їзд Української народної трудової партії. 3–4 червня 1921 р. брав участь у з'їзді колишніх депутатів і представників інтелігенції у справі відновлення політичного й економічного життя Галичини. Також у 1923 р. за активну політичну позицію його на декілька тижнів заарештувала польська поліція, які він просидів у Самбірській тюрмі¹⁹.

11 липня 1925 р. С. Онишкевич у Львові був одним із багатьох засновників, членом Центрального комітету й очільником у повіті УНДО. У 1935 р. С. Онишкевича обрано до складу Рудківської повітової ради. Дещо згодом важка хвороба прикувала його до ліжка, але він продовжував вести активну діяльність. Важко переживав більшовицьку та нацистську окупації. Також дуже переймався долею наймолодшого сина Богдана, який пішов добровольцем у німецьку дивізію «Галичина»²⁰.

Помер о. Степан Онишкевич 16 грудня 1944 р. у с. Купновичах. Він виховав чотирьох дочок і чотирьох синів, які були гідними послідовниками його національно-патріотичної діяльності й активними учасниками українського визвольного руху. Вдячні нащадки в м. Рудках у місцевому музеї бережуть пам'ять про видатного крайнина, на місцевій Ратуші встановлено на його честь меморіальну таблицю та названо 8-й курінь «Пласту» Національної скаутської організації України.

Отже, як бачимо, все життя о. Степан Онишкевич присвятив душпастирській діяльності. Однак обставини змусили його активно займатися громадсько-політичною

¹⁷ Голинський П. Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р. С. 48; Голинський В. Рудки. С. 48–49; Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Вінніпег: Видав хорунжий УСС Д. Микитюк, 1958. Т. 1. С. 667–668.

¹⁸ Кривава книга / зладили М. Лозинський, П. Карманський. Відень, 1921. Ч. 2: Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920. С. 238; Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Т. 1. С. 668; Комарно-Рудки та околиця... С. 132–133, 430.

¹⁹ Комарно-Рудки та околиця... С. 133–134.

²⁰ Лев В. О. Степан Онишкевич. С. 424; Лист Любомира Онишкевича (США) до М. Посівнича від 17.08.2009 р. Приватний архів Миколи Посівнича у Львові; Комарно-Рудки та околиця... С. 187.

й економічно-підприємницькою роботою для захисту українських селян. Сучасники характеризували отця «людиною твердого хрустального характеру, прямих і ясних національно-патріотичних переконань, що ціле життя не тільки словом, але передусім ділом давала свідоцтво великій ідеї служіння народові»²¹.

REFERENCES

1. Adamovych, S. (2002). Stosunki naddnyprianskoi politychnoi emihratsii z Holovnoiu Ukrainskoiu Radioiu: sproba konsolidatsii ukrainskoho natsionalnogo rukhu (1914–1915 rr.). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istorii*, 4, 66–67 [in Ukrainian].
2. Blazheiovskiy, D. (1995). *Istorychnyi shematyzm Peremyskoi yeparkhii z vkluchenniam Apostolskoi Administratury Lemkivshchyny (1828–1939)*. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
3. Holynskiy, P. (1976). Rudky u dniakh 1 i 2 lystopada 1918 r. In *Ukrainska Halytska Armia: Nad Sianom: materiialy do istorii* (Vol. 5, pp. 44–49). Winnipeg [in Ukrainian].
4. Holynskiy, V. (2011). *Rudky*. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
5. Lev, V. (Ed.). (1987). *Komarنو-Rudky ta okolytsia. Zbirnyk istorychno-memuarnykh, heohrafichnykh ta pobutovykh materialiv*. New York; Paris; Sydney; Toronto [in Ukrainian].
6. Lev, V. O. (1960). Stepan Onyshkevych. In *Uhniv ta Uhnivshchyna: Istoryko-memuarnyi zbirnyk* (Vol. 16, pp. 422–424). New York; Paris; Sydney; Toronto [in Ukrainian].
7. Levytskyi, K. (1936). *Ukrainski polityky. Sylvetky nashykh davnykh posliv i politychnykh diiachiv* (Vol. 2). Lviv [in Ukrainian].
8. Lozynskiy, M., & Karmanskyi, P. (1921). *Krivava knyha* (Pt. 2: Ukrainska Halychyna pid okupatsiieiu Polshchi v rr. 1919–1920). Vienna [in Ukrainian].
9. Lytvyn, M., & Naumenko, K. (1995). *Istorii ZUNR*. Lviv [in Ukrainian].
10. Maritchak, O. (1957, Lystopad 5). Pershyi lystopad 1918 r v Rudkakh. *Svoboda (Jersey City)*, 213, 3 [in Ukrainian].
11. Mykytiuk, D. (Ed.). (1958). *Ukrainska Halytska Armia: materiialy do istorii* (Vol. 1). Winnipeg: Vydav khorunzhyi USS D. Mykytiuk [in Ukrainian].
12. Mykytiuk, D. (Ed.). (1976). *Ukrainska Halytska Armia: materiialy do istorii* (Vol. 5). Winnipeg: Vydav khorunzhyi USS D. Mykytiuk [in Ukrainian].
13. Pastukh, I. (1987). Spohad pro selo In V. Lev (Ed.), *Komarنو-Rudky ta okolytsia. Zbirnyk istorychno-memuarnykh, heohrafichnykh ta pobutovykh materialiv*. New York; Paris; Sydney; Toronto [in Ukrainian].
14. Pavlyshyn, O. Sotsialno-politychnyi portret ukrainskoho provodu Halychyny ta Bukovyny v revoliutsii 1918–1919 rokiv. Retrieved from <http://www.history.ivfr.net/article.php?id=965> [in Ukrainian].

²¹ Лев В. О. Степан Онишкевич. С. 424.

Mykola POSIVNYCH*Doctor of Philosophy**Senior Researcher at the Department of Modern History**I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies**National Academy of Sciences of Ukraine**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5555-0753>**e-mail: posiv@yahoo.com***FATHER STEPAN ONYSHKEVYCH: THE CREATOR AND BUILDER OF ZUNR**

Rev. Stepan Onyshkevych was the founder and organizer of the Ukrainian People's Republic (UNR) in exile. At the beginning of the 20th century, the personae of a Greek Catholic priest S. Onyshkevych (12/21/1861 – 12/16/1944), brightly stood out among other famous persons of Galicia.

S. Onyshkevych together with Mychajlo Hrushevskyy, Ivan Franko, Volodymyr Okhrymovych and others founded the National Democratic Party which was one of the most popular political parties in Ukraine at that time.

Onyshkevych a leading representative as well as a member of the Ukrainian National Council and its provisional parliament was instrumental in laying down the economic and legal and agrarian foundations of this newly created state known as ZUNR.

Based on his memoirs and different sources, the milestones of his life and activities have been studied and analyzed. For example, the author found out that S. Onyshkevych had been the ambassador to the Austro-Hungarian parliament. He was instrumental in forming local policy in Rudkivskyi County while organizing and founding the UNR in exile, a member of the Central Committee of the Ukrainian National Democratic Alliance (UNDO), and its local leadership.

Another aspect of his life's achievement was economic and entrepreneurial activities like organizing different cooperatives (dairy, loan, basketry coops), public and youth organizations («Ridna Shkola», society «Sich», fire brigade, drama club, etc.). Of great importance was the creation of a legal defense committee for farmers and Ukrainian peasants. He furthered a farmers union.

This research aims to uncover the personae of Stepan Onyshkevych, and his community policies and his involvement as such. A methodical basis for this is a complex approach in analyzing this situation.

Keywords: pastoral and political activity, West Ukrainian People's Republic, public organizations, cooperative movements.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

PASITSKA Oksana. Ukrainian individual entrepreneurship in Halychyna in the first third of the 20 th century: state and features of development	3
ФІНОГЕНОВ Олег. «Українське питання» в діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй	12
ПІДШИБЯКІН Сергій. Операція чи «котел»: Дебальцівські події початку 2015 року у візях української громадської думки	23
ПОПКО Сергій. Військові навчання та миротворчі операції Збройних сил України (2014–2016)	38
ПОЛТАВЕЦЬ Юрій. Культурне життя, організація дозвілля та побуту в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного	48

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТОЛІТТЯ

СТЕФАНІВ Василь. Релігійне питання в ідеології європейських націоналістичних рухів та український інтегральний націоналізм у міжвоєнну добу: порівняльний аналіз	58
ФУТАЛА Василь. Чи була зрада в ОУН? (Історіографічні оцінки причин і передумов розколу націоналістичної організації у 1940 році)	75
БАЛЕЦЬКА Людмила. Протистояння УПА з радянськими партизанами та поляками на Камінь-Каширщині (1943–1944)	89
ДРОГОБИЦЬКИЙ Ігор. Еволюція концепції розгортання збройної боротьби з окупаційними режимами в середовищі ОУН(б) (1942–1944)	100
ІСАЮК Олеся. Мережа спротиву членів ОУН(б), ув'язнених у концтаборі Аушвіц: приклад трансформації тактики виживання в тактику спротиву на основі досвіду підпільного протистояння	108
НАДУРАК Наталія. Ідейне протистояння українських зарубіжних і радянських дослідників в оцінці діяльності ОУН	124
ПАГІРЯ Олександр. ОУН та УПА в контексті визвольних рухів: спроба компаративного аналізу	150

ПОСТАТІ

ПАТЕР Іван. Ольгерд Бочковський: ставлення чехів і Томаша Гарріга Масарика до українського питання	178
ПОСІВНИЧ Микола. Отець Степан Онишкевич: творець і будівничий ЗУНР	217
SOVA Andrii. Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview	226
ЗАЙЦЕВ Юрій. Михайло Сорока – моральний символ борців за волю України 1940–1980-х років	234

ОСОБЛИВИЙ ПОГЛЯД

ГАВРИЛІВ Ігор. До питання актуальності державотворчої програми Організації Українських Націоналістів	244
---	-----

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

ARTYMYSHYN Yulia. [Рец. на:] Roman Kabachyi «Exiled to the Steppes. The Deportation of Ukrainians from Poland to South of Ukraine in 1944–1946»	258
РОМАНЮК Михайло. [Рец.]: Історія УПА на Тернопільщині [на]: Волянюк С. Історія воєнної округи УПА «Лисоня»	262